

HİKMET-AKADEMİK EDEBİYAT DERGİSİ
[JOURNAL OF ACADEMIC LITERATURE]
ÂŞIK VEYSEL HATIRASINA
GELENEK VE EDEBİYAT ÖZEL SAYISI
YIL 9, EKİM 2023

Dr. Elif SAYAR

Trabzon/TÜRKİYE
elif.sayar60@gmail.com
ORCID

**ÂŞIK VEYSEL'İN "UZUN İNCE
YOL"UNDA EZOTERİK DÜNYA
ALGISININ İZİNİ SÜRMEK**

TRACING THE ESOTERIC
PERCEPTION OF THE WORLD IN
ÂŞIK VEYSEL'S LONG FINE PATH

Makale Türü: Araştırma Makalesi	Article Information: Research Article
Yükleme Tarihi: 12.06.2023	Received Date: 12.06.2023
Kabul Tarihi: 22.09.2023	Accepted Date: 22.09.2023
Yayımlanma Tarihi: 01.10.2023	Date Published: 01.10.2023

İntihal / Plagiarism

Bu makale **turnitin** programında taranmıştır.
This article was checked by **turnitin**.

Atıf/Citation

Sayar, Elif, "Âşık Veysel'in "Uzun İnce Yol"unda Ezoterik Dünya Algısının İzini Sürmek", *Hikmet-Akademik Edebiyat Dergisi [Journal of Academic Literature]*, Âşık Veysel Hatırasına Gelenek ve Edebiyat Özel Sayısı, Ekim 2023, s. 313-323.

Sayar, Elif, "Tracing the Esoteric Perception of the World in Âşık Veysel's Long Fine Path", *Hikmet-Journal of Academic Literature*, Tradition and Literature Special Issue in Memory of Âşık Veysel, September 2023, p. 313-323.

10.28981/hikmet.1313260

HİKMET-AKADEMİK EDEBİYAT DERGİSİ
[JOURNAL OF ACADEMIC LITERATURE]
ÂŞIK VEYSEL HATIRASINA
GELENEK VE EDEBİYAT ÖZEL SAYISI
YIL 9, EKİM 2023

Dr. Elif SAYAR

**ÂŞIK VEYSEL'İN "UZUN İNCE YOL"UNDA EZOTERİK DÜNYA ALGISİNİN İZİNİ
SÜRMEK**

TRACING THE ESOTERIC PERCEPTION OF THE WORLD IN ÂŞIK VEYSEL'S LONG
FINE PATH

ÖZ

Dünyaya geldiği andan itibaren hayatı anlamlandırma yoluna giden insanoğlu, hakikat bilgisinin peşine düşer. Tanrı'yı ve evrenin yaratılışını çözmek için kendilik bilgisine yönelen çoğu öğretici, bugüne kadar insanlığı aydınlatma yoluna gider. "Gizli olan ve bir şeyin iç yüzünü bilme" anlamına gelen Ezoterizm de ancak yorumlama ile anlaşılabilir örtük bilgiyi içerir. Hakikat bilgisi, ehil olmayanlardan gizlenerek yalnızca ehillere öğretilir. Antik çağlara dayanan ve herkese açık olmayan bu öğretinin gizli bilgisinin izi, halk şiir geleneğinin ustası Âşık Veysel'in hayat görüşünü özetlediği düşünülen "Uzun İnce Bir Yoldayım" adlı şiiri üzerinden sürülebilir. Veysel'in kendini, işini ve dünyayı bilmeyi nerden bildiği bilinmez; ancak olup biteni açık gözlerden daha iyi bilmesi onun ezoterik/içrek bilgi yönünden zengin olduğu görüşünü kuvvetli hale getirir. Bu çalışmada "Uzun İnce Bir Yoldayım" şiiri üzerinden Âşık Veysel'in dünyayı nasıl algıladığı, algıladığı dünyada hangi içrek/ezoterik bilgiyi sunduğu ve bu bilginin hangi sembollerle görünür kılındığı ortaya konulacaktır.

Anahtar Kelimeler: Âşık Veysel, Ezoterizm, "Uzun İnce Bir Yoldayım".

ABSTRACT

From the moment he was born into the world, human beings, who go to make sense of life, pursue the knowledge of truth. Most teachings that turn to self-knowledge to unravel God and the creation of the universe go to enlighten humanity to this day. Esotericism, which means "to know the hidden and the inside of something", also includes implicit knowledge that can only be understood through interpretation. The knowledge of the truth is hidden from the incompetent and taught only to the competent. The secret knowledge of this doctrine, which dates back to ancient times and is not open to everyone, is traced through the poem "Uzun İnce Bir Yoldayım", which is thought to summarize the life view of Âşık Veysel, the master of folk poetry tradition. It is not known how Veysel knew how to know himself, his job and the world; however, knowing what is going on better than open eyes strengthens the view that he is rich in esoteric/internal information. The aim of the evaluation will be to reveal how Âşık Veysel perceives the world, what esoteric information he presents in the world he perceives, and with which symbols this information becomes visible through his poem "Uzun İnce Bir Yoldayım".

Keywords: Âşık Veysel, Esotericism, "I'm on a Long and Thin Road".

Giriş

Geçmişten bugüne topluma ışık tutan âşık şiiri, icra edildiği toplumun sözcüsüdür. Sözlü gelenekte yaşatılan bütün ürünlerle beslenen âşık şiiri, özünde bağlı bulunduğu kültürün örnek değerlerini ve ahlak anlayışını yansıtır. Dolayısıyla bu kapsamlı anlamıyla gelenek; örf, adet, anane ve mitoloji ile eş anlamlı sayılmamakta; ancak bunlarda bulunan derin bilgileri içermektedir.

Halkın bağrında yetişmiş âşıklar, yüzyıllardır insanoğlunun duygu ve düşüncelerine tercüman olur. Onlar, bir kültür aktarıcısı olarak canlı tarihtir. İçinde yaşadıkları toplumun sorunlarını kendilerine has biçimde ele alan halk ozanları, halkın dili olmayı başarır.

20. yüzyılda sazın ve sözün ustası olarak bilinen Âşık Veysel Şatıroğlu (1894-1973), âşıklık geleneğinin önemli temsilcilerindendir. Görme engelli olmasına rağmen o, gönül gözüyle hayatı anlamlandıran, ilim ve irfanıyla milletin bilinçlenmesini sağlayan bir sanatçıdır. Onun şiirlerinin anlam dünyası çağları aşan bir değere sahiptir. Âşık Veysel aynı zamanda Cumhuriyet Dönemi Halk Şiiri geleneğini değiştirip dönüştürmeyi başarabilmiş, çağının şartlarını büyük bir ustalıkla değerlendirmiş bir halk filozofudur. Evrensel anlamda insanı ve insana ait problemleri dile getiren Âşık Veysel, şiirlerinde tabiat, sevda, kader, varlık, vatan sevgisi, gurbetlik, milli birlik ve beraberlik gibi birçok konuya değinir.

Âşık Veysel’in şiirleri ait olduğu toplumun inanç dairesinde sadece öğretici ve nasihat verici değil, aynı zamandan birey özelinde “hakikat sırrına ermenin” de bir tezahürüdür. Bu noktada içe yönelik ileti anlamına gelen “ezoterik (içrek)” kavramına değinmek yerinde olur. Türkçe sözlüğe göre ezoterik; bir insan topluluğunun dışında kimseye bildirilmeyen, yalnızca sınırlı, dar bir çevreye aktarılan (her türlü bilgi, öğreti) (Türkçe Sözlük 1, 1998, 753) şeklinde tanımlanır. Belirli kişilerin çeşitli aşamalardan geçerek bilmeye hak kazandığı bu öğretilerle ilk olarak Antik Dönem’de yaşayan Lukian von Samasota’nın M.S. 2. yüzyılda Aristoteles’in felsefesini ezoterik olarak ele aldığı hicivsel eserlerinde rastlanır. Kavram olarak ise ilk 1828’de Jacques Matter’ın Antik Çağ, *Gnostisizmi* (tanrıyı kabul etme, bilme) üzerine yazdığı eserinde karşılaşılır. Antik Yunan filozoflarından Platon’un tanımladığı “idealar dünyası” ezoterizmin ilk örnekleri arasındadır. Farabi, Muhyiddin İbn Arabi ve İbn Rüşd, ezoterik düşünürlerle örnek gösterilebilir. Günümüzde içrek/ezoterik bilgi kavramı, özellikle din bilim ile kendini gösterir. Din bilimin yanı sıra ezoterizm; bilimsel ve sanatsal, alanda da bireyi, evrenin ve yaşamın gerçekliği üzerine düşünmeye davet eder.

Modern bakışta ezoterik bilgi; belirli grupların dışarıdakilerden(halk) sakladığı bilgi, şeklinde tanımlansa da son dönemde mistik öğretilerin halka daha fazla yansımalarıyla farklı bir ezoterik anlayış önem kazanır. Ezoterik söylem; *“Belli bir yöntemle açığa çıkarılabilecek, evrene ve tarihe dair diğer yorumlamalara, genelde kurumsallaşmış çoğunluğun yorumlarına- karşıt inşa*

edilmiş saklı hakikat söylemidir” (Von Stuckrad,2005. 10). Anlaşılması zor ve güç bir bilgi olan ezoterik, dışsaldan çok kişinin derin ve içinde sakladığı bir hikmettir. Bu öğretiyi *inisiyasyon*/mürşit (süluk), bireyin spiritüel gelişimi için “spiritüel tesiri” alıp aktarabilen bir üstadın sürekli kontrolü altında, bir düzen ve disiplin içinde, sınavlara dayalı, sistemli bir eğitim ile ortaya çıkar. Âşık Veysel’in “Uzun İnce Bir Yoldayım” şiiri onun hayat görüşünü vermede ve doğal bir *inisiyasyon* sürecini aktarmada özgün çıkarımlara sahiptir. Bu çıkarımlardan hareketle çıkılan yolda Âşık’ın ezoterik/*içrek* dünya algısını keşfetmek çalışmanın temel amacını oluşturur.

“Uzun İnce Bir Yoldayım”da Ezoterik Dünya Algısı

Kırk yaşından sonra kalbine ilham erişen (Şatıroğlu, 1985, 23) Âşık Veysel, 1943’te bu dünyadan gitmeden önce “*sazım sen kal dünyada, gizli sırlarımı aşikâr etme*” (Şatıroğlu, 1985, 233) diyerek gizli hazinesini sazı ile paylaşır. Veysel gizli dertlerini (sözünü), dert ortağı (saz) ile birleştirir. Veysel’in sığındığı tek dostunun sazı olması elbette onun yaşamı ile ilgilidir. Yedi yaşında görme yetisini kaybeden Âşık Veysel, bu yürek acısını dindirmek için sazına sarılır. Şiirlerindeki lirik söylem, toplumsal sorunlara değinişi, tasavvufa yönelik görüşleri, bir halk ozanı olarak geniş kitlelerce tanınmasını sağlar. O aynı zamanda “*Elinden bir dolu içtim, türlü türlü dertlere düştüm*” (Şatıroğlu, 1995, 19) sözleriyle “dolu içen” Hak aşığı, ozanlar arasına yerleşir.¹ Âşık Veysel’in dünya algısı ve şiirlerindeki anlam dünyası okur için gizemli bir dünyanın kapılarını aralar. Bu noktada çalışmada söz konusu içrek/ezoterik söylemin izi onun hayat anlayışının bir özeti niteliğinde olan “Uzun İnce Bir Yoldayım” şiiri üzerinden sürülür.

*“Uzun ince bir yoldayım
Gidiyorum gündüz gece
Bilmiyorum ne haldeyim
Gidiyorum gündüz gece”* (Şatıroğlu, 1985, 221).

Âşık Veysel için yaşam “uzun ince bir yol”dur. Veysel’de “*uzunluk, yaşam sürecinin zaman yönünden değeri; ‘incelik’ de yaşam sırasında karşılaşılan ince dentedir*” (Binyazar, ?, 40). “Uzun ince bir yol” ifadesinde “bir” sıfatı üzerinde durmak gerekir. “Bir”(monad) mutlağı temsil eder. Tek olması sebebiyle çokluktan ayrılır. “*Ona akıl denir, çünkü akıl sabit ve hâkimdir; hemrafrodit denir, hem erkek hem de dişidir; tek ve çifttir, çünkü çifte eklenince tek, teke eklenince çift yapar; Tanrı denir, çünkü her şeyin başı ve sonudur, fakat kendinin ne başlangıcı ne sonu vardır; iyidir çünkü bu Tanrı’nın doğasıdır, maddenin kabıdır. Çünkü esasen maddi olan düadı (ikiyi) üretir*” (Demirci, 2021, 31). Evrendeki bütün düşüncelerin kaynağı olarak “bir”; sevgi, merhamet ve uyum gibi bölünmezdir. Âşık Veysel’in “bir”lik kavramı da bu ezoterik/*içrek* bilgiyi kapsar niteliktedir.

¹ Olağanüstü güçlere sahip pirlar tarafından dolu içirilen Hak âşıkları, rüyalarında bir güzel görür ve günlerini, gecelerini onun sevgisiyle geçirirler.

*Dünyaya geldiğim anda
Yürüdüm aynı zamanda
İki kapılı bir handa
Gidiyorum gündüz gece* (Şatıroğlu, 1985, 221).

Şiirde “dünya” sembolik bir dairedir. Köşeleri olmayan kusursuz şekli ile daire, başı ve sonu olmayan yokluk’tur. Tekliğin, bütünlüğün, tamlığın ve yoktan var edilen kâinatın simgesi olarak kabul edilen “daire” dünyada var olan varlığın ölümden sonra da devam ettiği sonsuz döngüyü hatırlatır. Devamlı değişime ve gelişmeye açık olan varlık ise nihayetinde “entropi”² yasasına göre dağılmaya (ölüme) mahkûmdur. Bir’lik denilen bütün varlıklar en büyük ideali (tekâmülü) gerçekleştirmek için buradadır. “Uzun ince bir yol”da çeşitli hayat safhalarından (sufilikte “insan-ı kâmil”) geçen özne, “gece gündüz” kat ettiği bu yolculuğu birleşmiş(bütün) bir ruhsal enerji olarak tamamlar.

Veysel için dünya “iki kapılı bir han”dır. Bu hayatta kapının birinden girilip (doğum) diğerinden çıkılacaktır (ölüm). Menzile erişmek için gece gündüz hayat yolunu kat eden özne, nihayetinde maddenin sonsuzluğu ilkesine göre “ölüm”e başka bir ifadeyle “devr-i daim”e kapısını aralayacaktır. “İki (kapı)” diğer adıyla “düad” bölünmüşlüğü, her birinin birbirine karşı olma durumu ile ifade edilebilir. Bu sayı “İlahi lan’dan kendini ayıran ilk sayıdır” (Demirci, 2021, 33). Teklik veya bir’lik ne kadar bilgeliğin sembolü ise iki (düad) da bir o kadar cehaletin simgesidir. Çünkü onda ayrılık hâli vardır. Ancak cehalet kaçınılmaz olarak kendi doğasında bilgeliği de taşır. Bir kutupluluk simgesi olarak karşı durulan düad, yanılısamanın simgesi olarak hakikate erişme yoludur. Çünkü aşağısı sadece yukarının yansımasıdır. “Envolüsyon ve Evolüsyon Yasası” olarak ezoterizmde isimlendirilen “İniş ve Çıkış Yasası” evrenin sürekliliğini sağlar. Bu, bir nefes alış verişi gibi canlılığı sürdürmenin gerekçesidir. (Candan, 2022, 77) Mikrokozmosta vuku bulan bu

²Termodinamiğin ikinci yasası (entropi) özellikle Clausius’un çalışmaları sayesinde XIX. yüzyılın ikinci yarısında ortaya konuldu. Entropi terimini ilk kullanan da odur. Bu yasayla, enerjinin, sürekli, daha çok kullanılabilir bir formdan daha az kullanılabilir bir yapıya doğru değiştiği söylenir. Kısacası, evrende düzensizlik sürekli artmaktadır ve bu tek yönlü tersinemez bir süreçtir. Evrendeki enerjinin tüm değişimlere karşı sâbit kaldığını söyleyen birinci yasa bir eşitlikle belirtilmesine karşın, evrendeki enerjinin sürekli daha düzensiz bir hale gittiğini söyleyen (düzensizliğin artışı, entropinin artışı veya pozitif entropi değişikliği olarak ifade edilir) ikinci yasa eşitsizlikle belirtilir. (...) Tek yönlü süreçler sonun habercisidir. İnsanın yaşlanma süreci de, evrendeki entropinin artışı da böyledir. Aslında evrendeki entropinin artışına sebep olan birçok tek yönlü süreci sürekli gözlemlemekteyiz. Isı, hep sıcaktan soğuca doğru akar, hiçbir zaman soğuktan sığaca doğru akmaz. Sıcak bir çayın her zaman soğuduğunu gözlemleriz, ama hiçbir zaman odadaki sıcaklık çaya doğru geriye akarak (süreç tersinerek) çayımızı ısıtmaz. Bisikletimizin frenine basarak durmamıza yol açan süreç ısıyı açığa çıkarır, ama hiçbir zaman Güneş’in ısıttığı bisikletimizin hareket ettiğini göremeyiz. Parfümümüzün kapağı açıksa koku odaya dağılır, ama odanın içindeki dağılmış moleküller tekrar bir şişeyi doldurmazlar” (Taslaman, 2006, 90).

cereyan, benzer şekilde makrokozmosta da görünür hale gelir. Çünkü yukarıdaki aşağıdakine, aşağıdaki yukarıdakine benzer. Beden öldüğünde ruh aşağı bir halden yukarıya yükselir (evolüsyon), yeni bir bedende doğan ruh ise aşağı bir hale iner (Envolüsyon). Böylece dünya insanlığının serüveni envolüsyon-evolüsyon dualitesi içinde geçer. Bu dikey akış, insanlığın nereden gelip nereye gittiğini simgeler.

Tanrı’nın evrendeki her şeyi çift yarattığı kabulü *Kur’an-ı Kerim*’de “*Biz her şeyden iki çift yarattık.*” (Kur’an, Zariyat, 521/49) ayetiyle gösterilir. Varlık evrenini kuşatan bu çift boyutluluk zahir(kabuk) ve batin(öz) Âşık Veysel’in uzun ince bir yolunda izi sürülen bir eyleme dönüşür. Veysel yaşadığı dünyanın bir düad olduğunun farkındadır. Hayatında öncelikle kendisini aşağı (körlük) çeken yoklukla karşılaşır. Daha sonra evrensel bir söz ustası olarak (yukarı) sonsuzluğa yükselir. Âşık Veysel’in dünyayı algılama biçiminde de iki/düad’ın hâkim olduğu görülür. O çektiği sıkıntılar karşısına umudu, cahilliğin karşısına bilgeliği yerleştirir. Âşık Veysel, bu dünyanın başı ve sonu olan “iki kapılı bir han” olduğunu ve her şeyin gelip geçici olduğunu idrak eden teslimiyetçi (sessizlik) bir davranışla yoluna devam eder. Keldani kâhinlerinin söylediği gibi “Tanrının en iç odasında sessizlik vardır.”³

İkilik (düalite) karşıtlık veya birbirini bütünleyicilik gösteren iki unsurdan ileri gelir. Âşık Veysel; hayır ile şer, iyi ile kötü, olumlu ile olumsuz unsurların bulunduğu düal dünyada, varlığın ruhsal gelişim için gerekli olan “hakikat meyvesi”ne kavuşması gerektiğini bilir. Bu ikili dengede varlığın ıstırabı “büyük kurtuluş”a kadar sürmek zorundadır. Özne, uykuda dahi yürüdüğü yolda bir yanıla gitmek isterken bir yanıla kalmayı diler. Bir araf durumunu sergileyen bu ikilem, Âşık Veysel’in içinde bulunduğu dünyada henüz yerini bulamadığını gösterir. “Uykuda olma hâli” ise gerçeği göremeyen, geçmiş anılarını unutan, kozmik ve ruhsal bilgiden uzak yaşayan birey için kullanılır; ancak Veysel’in “Uykuda dahi yürüyom” söylemi onun dünyayı bilinçli bir şuur ile algıladığını gösterir. Bu meşakkatli yolda gündüz gece giden özne, uykuda dahi yürüyor olduğunun idrakindedir.

*Uykuda dahi yürüyom
Kalmaya sebep arıyom
Gidenleri hep görüyom
Gidiyorum gündüz gece* (Şatıroğlu, 1985, 221).

Yaşamı boyunca görme engelinin zorluklarıyla başa çıkmaya çalışan Veysel, yaşı erginliğe ulaştığında, yolunun yokuşa dayandığını fark eder. Âşık Veysel’in acı çekmesi Fuzuli’de olduğu gibi kaçınılmazdır ve o bu duygudan şikâyetçi değildir. Âşık Veysel’in acı çekmesi, görme engelinin yanında feodal bir düzenin içinde olmasından da kaynaklanır. Toplumsal değişimler hemen hemen her çağda sanatçıyı, yoğun bir biçimde etkiler. Âşık Veysel, zaman zaman şiirlerinde kendince devrimci bir tutum da gösterir. Toplumsal değişimin sözcülüğünü üstlenen Âşık Veysel, Anadolu’nun dört bir yanında

³ Anonim.

ders verip sanatını icra ettiği Köy Enstitüleri'nde halkı aydınlatma yoluna gider. O, "düştüğü gurbet ellerde" toplumda kavradığı çelişkiyi aktarma ve bilgiyi yayma yolundadır. Gerçek bilmenin yaşayarak edinilen bilgiden geçtiği görüşüne bağlı kalan Âşık Veysel, gerçeği çıktığı yolculuk sürecinde arayıp onu bir "ilim" olarak kabul ettiğini şiirlerinde sıkça vurgular. "*Cahil ile sohbet etmek zor olur. Kulağı sağırdır gözü kör olur*" (Şatıroğlu, 1985, 205). dizeleri bilgiye verdiği önemi gösterir. Değerlendirmeye alınan "Uzun İnce Bir Yoldayım" şiirinde ise bu görüş örtük bir şekilde verilir.

Âşık Veysel "*Gidenleri hep görüyom*" mısrasıyla ölüm ve öte âlem anlamını içeren "amenti/amentet" kavramlarını hatırlatır.. Bu kavramla ilgili en önemli bilgiyi *Mısır Ölüler Kitabı* (Renouf, 2015) sunar. Bu kitapta ölümden sonraki hayatta bedenlerini terk eden ruhların geçirdikleri serüven sembolik bir dille ifade edilir. Öte âleme geçiş bir "kayık" yolculuğuyla simgelenir. Hakikat Salonu'na gelen varlıklar, 42 ilahın huzurunda yaşarken yapmış olduklarını, onlara geri verilen bellek ve anımsama yetisiyle tekrar aktarırlar. "Psikostaz" denilen bu hesaplaşma yöntemi ile kişi kötü şeyleri vücudundan atar. Birey bu hesaplaşmayı geçtiği takdirde özgürleşir ve o âlemde arzuladığı her dönüşümü gerçekleştirebilir, hatta yeryüzünde tekrar doğabilir. Bu bilgiler ışığında Yaşar Kemal'in "tekke kökenli bir şair" (Binyazar, (?), 11) olarak nitelediği Veysel'in ölümden sonra topraktan çiçek, ot olarak yeşereceğine ve oradan da çeşitli mahlûkata yem olup insanlığa tekrar fayda sağlayacağına inanması⁴ Mısır mitolojisindeki "amenti"⁵ kavramıyla örtüştüğü söylenebilir; ancak İslam inancına göre bu görüşün paralelinde tasavvufi bakış açısı (öldükten sonra tekrar dirilme), vahdet-i vücut, elbette Âşık Veysel'e daha yakın bir görüngededir.

*Kırk dokuz yıl bu yollarda
Ovada dağda çöllerde
Düşmüşüm gurbet ellerde
Gidiyorum gündüz gece* (Şatıroğlu, 1985, 221).

Dini halka yaymanın bir ayağını da ozanlar oluşturur. Onlar deyiş geleneğiyle dinî ilkeleri kolay ve anlaşılır bir şekilde halka sevdirebilirler. "*Sözlü kültür/gelenek kavramlarının bir uzantısı olarak sözlü anlatım, en temel manada bilginin kuşaktan kuşağa veya aynı kuşak içinde aktarılması gerekliliğinden doğar.*" (Bayındır, 2021, 10). Bir bakıma derviş niteliği taşıyan ozanlar da, İslam'ın bir yorumu olan tasavvuf ve Bektaşilik gibi düşünüş biçimlerini sözleriyle nesilden nesle aktarırlar. Âşık Veysel de bu geleneğin içinde yerini alır. "*Her şeyde Tanrı'nın kudretini, kuvvetini, lütfunu, tek sözle varlığını, birliğini, sıfatlarının tecellisini görmek, her şeyin onu varlığıyla kaim olduğunu, fakat bütün varlıkların, onun ezeli ve ebedi varlığına nazaran bir gölgeden, bir seraptan başka bir şey olmadığını kabul etmek*" (Gölpınarlı, 1969,

⁴ "Aslıma karışıp toprak olunca
Çiçek olur mezarımı süslerim" (Şatıroğlu, 1985, 31).

⁵ Eski Mısır'da ölüm ile bedenlerini terk eden ruhların çeşitli ölüm-ötesi hallerini ve öte âlem anlamını içeren bir terimdir.

48) vahdet-i vücut inancının temel ilkesidir. Veysel’in Tanrı’yı doğa ve evrende arama düşüncesi şiirlerinin ortak bir parçasıdır. Âşık Veysel’in şiirlerinde kırk dokuz yıl boyunca gece gündüz gurbet ellerde- ovada, dağda, çölde – Tanrı tecellisinin(belirmesini) doğa ve kâinat bütünlüğü içinde yoğrulması onu evrensel bir boyuta taşır. Bu anlam alanı o kadar genişler ki A. Lavoisier tarafından 1789’da ortaya atılan “Kütlenin Korunumu Yasası” olarak bilinen “Varken yok olmama, yoktan var olmama” ilkesinin bir tezahürüne dönüşür. “Hiçbir şey ne yapay ne de doğal işlemlerle yeniden yaratılmaz. Şu temel yasa ortaya atılabilir ki, her bir işlemde madde niceliği işlemde önce ve sonra aynı büyüklüktedir ve temel maddelerin niteliği aynıdır; yalnızca dönüşümler ve değişen biçimler vardır” (Lavoisier, 1789). Bu söylem evrendeki devr-i daimi anlatır. Bedenin toprak oluşu ve daha sonra topraktan bir çiçeğin yeniden doğuşu, onun da başka bir canlıyı beslemesi; tasavvufi algıda “vücudiyetçi” bir algının dışavurumudur.

Maddenin sonsuzluğu inancı Âşık Veysel’de “yokluk”ta kendisini gösterir. Yokluk ise “ölüm”dür. Ölüm’ü dünyadaki hakikatlerden biri olarak varsayan özne, tefekkür ile geçtiği yolda “ırac” gibi görülen nihai sonun (ölümün) o kadar uzak olmadığını, aslında yaşamın “bir dakika” kadar kısa olduğunu farkındadır. Burada Einstein’ın Özel Görelilik/İzafiyet teorisiyle (Einstein, 2022) ilgi kurulabilir. Teoriye göre zaman, mekân ve hareket birbirinden bağımsız değildir. Uzaklığın ve zamanın gözlemciye göre değiştiği bu teoride günlük yaşamdaki mutlak zaman algısının göreliliği görece olduğu esas alınır. Âşık Veysel’in zamanı algılayışına bakılırsa bu teoride ortaya konulan bilgiye ulaşmış olduğu kuvvetle muhtemeldir.

*Düşünülürse derince
Irak görünür görünce
Yol bir dakika miktarınca
Gidiyorum gündüz gece (Şatıroğlu, 1985, 221).*

Âşık Veysel için salt bilgiye ulaşmak için çileli bir yoldan geçmek gerekir. Çileci felsefenin ilk örneği Platon felsefesidir. Bu felsefede somuttan çok aşkın olana, akıldan çok duygusala, dünyadan çok doğaya yönelme eğilimi vardır. Tasavvuf düşüncesinin önemli bir aşaması olan çile ise “kul” un Tanrı bütünlüğü içinde varlığını keşfetmesi için elzemdir. İnsanoğlunun yok’tan gelip tekrar yok olma düşüncesi, bilinçli bir çilenin getirisidir. Bu anlayışa göre bedenin bir önemi yoktur. Âşık Veysel “Birlik düşüncesine inanmış, kendini o dünyada kişilikleştirmiştir.” (Binyazar,?, 34) Âşık Veysel “gâh ağlaya gâhi, güle” gittiği bu yolda bir zerreden (kendinden) yola çıkarak tüm evreni bütünler. Şaşkınlıkla izlediği yaşam yolculuğu sırasında Veysel’in kaderci bir anlayışa sahip olduğu görülür. O yaşadığı ortama güvensizdir. Yaşamı boyunca dünyayı her ne kadar güzel görse de onda eksik gördüğü bir yön daima vardır. Âşık Veysel’in gözüyle değil gönülüyle anlamlandırdığı dünya algısında, dünya gelip geçicidir. Âşık Veysel’e göre dünya gam çekme mekânıdır. Çektiği sıkıntılar onda bir yıkım yaratmak yerine kaderci bir anlayışı getirir. Çünkü menzile vardığı günde bedenin değil sonsuz olan ad’ının kalacağının farkındadır.

Âşık Veysel’in derin tefekkür boyutunda hayatı anlamlandırma yolculuğunu “Ölmeden önce ölünüz.” Hadis-i Şerif’i ile bütünleştirdiği görülür. Ezoterik dünya algısında “insiye” adayının geçmişiyle yüzleşmesi ve ölü denecek kadar derin bir trans hâline geçmesi beklenir. Psişik yetenekleri çok güçlü bir üstadın kontrolünde bu zorlu süreç bir mezar veya tabutun içinde gerçekleşebilir. Aday vicdani hesaplaşmasını yaptıktan sonra doğmadan önceki temiz sağ hâlini geri elde etmiş olur. Veysel’in yedi yaşında kaybettiği gözleri nedeniyle karanlığa bürünen dünyası adeta onu böylesi bir inziva yerine çeker. Vicdani hesaplaşmasını ise sazıyla yapar. Bu olay tasavvufta ikinci doğuş olarak isimlendirilir.

Yaşadığı dünyanın iyi ve kötü düalitesini ağlamak ve gülmek kavramlarıyla bağdaştıran Âşık Veysel, bir şuur hâlini ortaya koyar. Tevrat’ta bahsi geçen “İyilik ve Kötülük Bilgisi Ağacı” (Yaratılış, 3, 6-7) iyilik ve kötülüğü birbirinden ayırt etme sembolüdür. Diğer bir ifadeyle bilgiyle yaşamaya dayanan bir şuur hâlidir. Bu ağaçtaki meyvenin yenmesi yasaklanmıştır. Meyvenin yenilmesiyle iyilik ve kötülük ikilemi içinde boğulacak insanoğlunun yaşayacağı dünyanın temelleri atılmış olur. Öznenin şaşkınlıkla, iyi (güle)-kötü (ağlaya) yürüdüğü yolun birlik ve bütünlüğe ermesi; ancak menzile(vuslat) yetişmesiyle mümkündür.

*Şaşar Veysel işbu hale
Gâh ağlaya gâhî güle
Yetişmek için menzile
Gidiyorum gündüz gece (Âşık Veysel, 1985, 221).*

“Uzun İnce Bir Yoldayım” şiirinde dikkati çeken başka bir mevzu “Gidiyorum gündüz gece” mısrasının şiirde yedi kere tekrar edilmesidir. Pisagorcular için 7/heptat “saygı değer” (Demirci, 2021, 38) olarak kabul edilir. Dinin sayısı olduğuna inanılan “yedi”, yedi semavi (yedi kat sema) varlık tarafından yönetilen insanoğlunu temsil eder. İnsan, bu 7 sayısının içinde üç ruhani(ruh, akıl ve can), dört maddi(dünya) bedene sahiptir. Ayrıca hayatın sayısını temsil eden “7”, *inisiyasyon* üstadı ile yetişen öğrencinin yedi aşamasını akla getirir. Bu aşamaların içerdiği ilahi hakikat bilgileri ve sırları bireyi saf şuur haline erdirtir. İnsanın mistik sayısı olduğu düşünülen yedi, Veysel’in şiirine de sirayet ederek okura “gizli sırrı” idrak etmesi için imkân verir. Masal ve mitolojilerdeki kahramanın serüveninde olduğu gibi Veysel’in şiirinde “gündüz gece gittiği” yolculuk süreci bilinçli bir eyleme dönüşür. Kahramanın/şiir öznesinin çeşitli zorluklarla karşılaşarak yaptığı yolculuk *inisiyasyon* sürecinin bir simgesidir. Âşık Veysel’in bu şiirinde “gece gündüz” gittiği zorlu yolculuk, doğal bir *inisiyasyon* süreci ile ilişkilendirilebilir.

Âşık Veysel’in gündüz gece yürüdüğü bu yolculukta saz ise “*dilediğini yaptırdığı dost bir araçtır*” (Binyazar, ?, 41). Görme engeli nedeniyle onu elinden bırakmayan Âşık Veysel, duygularını, hiç kimseye açmadığı gizli sırlarını ona açar. Böyle bir güvenceyle saz, onun ölümünden sonra da varlığını sürdürecektir ebedi bir sırdaş olur. Varlığının süreceğine daima inandığı bu “dut dalı” hiçbir canlıya açık edilmeyen sırlara sahiptir. Sazına

“Gizli sırlarımı aşikâr etme” şeklindeki vasiyeti onun insanlaştığının ve hatta kendisiyle bütünleştiğinin bir kanıtıdır. Veysel’in mistik ve kaderci anlayışı, görme engelini karşın yaşamdan umudunu kesmeyen bir inanca dayalıdır. Bu, onun yaşam felsefesinin en önemli yanıdır. Onun, sürekli olarak hayatı anlamlandırma çabası bugün de gelecek kuşakları etkisi altına alan bir güce sahiptir.

Sonuç

Yazılı veya sözlü soyut anlam dünyasının çeşitli semboller ile halktan gizlenerek sadece liyakat sahibi kişilere aktarılan ezoterik bilgi, sayı şekil, çizgi, renk, fikir görüş ve yorumlar bütünüdür. Simgelerin kullanılmış olması, bu metodun yüksek bilgiye muhtaç kişinin bilgiyi fazla bir yük altına girmeden hayal etme ve kavrama yetisiyle, kendine uygun bir tarzda öğrenmesini ve çözümlemesini amaçlar. Semboller her ne kadar objektif olsalar da içerik bakımından sübjektiflerdir. Çünkü onun saklı potansiyeli her birey için değişkenlik gösterir. Ezoterik sembeler aslında bir tür öğretim sistemi içinde doğar. Spiritüel aydınlanmayı yaşayan birey ölümsüzlüğe kavuşur. Gün ışığına çıkmadıkça hakikati göremeyen kişi ancak objelerin mağara duvarına yansıyan gölgelerini görür. Uyanış, mağaranın dışına çıkmakta ve gün ışığı altında objelerin hakikatini görmekten geçer.

Âşık Veysel’in “Uzun İnce Bir Yoldayım” şiirinde ezoterik/içrek bilginin izi sürüldüğünde görünenin ardındaki saklı gerçekliğin anlaşılmasının birtakım sembollerin çeşitli şekillerde yorumlanması ile mümkün olduğu görülür. Şiirdeki “uzun ince bir yol”, “bir”, “iki kapılı han”, “dünya”, “gece gündüz”, “uykuda yürümek”, “gidenleri görmek”, “Ovada dağda çöllerde aramak”, “gurbet ellere düşmek”, “derince düşünmek”, “bir dakika yol”, “gâh ağlamak gâh gülmek”, “şaşkın Veysel” ve “menzil” gibi birçok kavram üzerine düşünülür. Bu kavramlar Veysel’in dünyayı algılamasında önemli bir yere sahiptir. O, bir halk ozanı olarak bilgi ve irfanını çelişkilerle dolu dünyada herkesin anlayabileceği şekilde ortaya koymayı ister. Dünyada iken sazı ve sözü ile dilden dile dolaşan eserleri, bugün de yaşayanları aydınlatmaya devam eder. Bu değerlendirmenin amacı, şiirin ilk okunduğunda verdiği bilginin değil gizli sırların izini sürmektir. Bu noktada Veysel’in söz konusu şiirinin, onun hayat görüşünü vermekle kalmayıp insanlığa ve evrene dair bazı gizil bilgileri de barındırdığı görülür. Uzun ince hayat yolunda yolculuğunu sürdüren Âşık Veysel’in şiiri değerlendirildiğinde “bir’lik (monad), vahdet”, “varlık ve yokluk”, “dualite/ikilik (düad)”, “daire” sembolü, “entropi”, “insan-ı kâmil”, “evolüsyon-evolüsyon”, “büyük kurtuluş”, “devr-i daim”, “iyilik ve kötülük bilgisi ağacı”, “amenti”, “7/heptat)” ve “inisiyasyon” gibi birçok kavramın kapısı aralanır. Bu kapıların her biri Âşık Veysel’in algıladığı dünyaya ışık tutar ve onu derin bir bilginin ustası yapar. Elbette Âşık Veysel’in bu bilgileri kasıtlı bir biçimde aktardığı söylenemez ancak geride bıraktığı sazına vasiyet ettiği gibi ‘gizli sırlarımı aşikâr etmemesi’ onun şiirlerinde hayata dair bilginin, görünenden daha fazlası olduğunun bir kanıtıdır. Şiirin

ezoterik/içrek bir değerlendirmeye açık olması bu savı güçlendirir niteliktedir.

Kaynakça

- Bayındır, Tolga. “Kurmaca Metinlerde Bir Kaynak Olarak Kolektif Geleneksel Anlatı” *Türkologia*. 3/107 (2021), 9-18.
<https://doi.org/10.47526/turkology.v3i107.709>.
- Binyazar, Adnan. *Uzun İnce Bir Yolda Âşık Veysel (Hayatı, Sanatı, Eserleri Üzerine Bir İnceleme)*. İstanbul: Tel Yayınları, (?).
- Candan, Ergun. *Ezoterizme Giriş*. İstanbul: Sınır Ötesi Yayınları, (2022).
- Demirci, Ali Serdar. *Ezoterizm ve Batinilik*. İstanbul: Eftalya Yayınları, (2021).
- Einstein, Albert. *İzafiyet Teorisi*. çev. Gülen Aktaş, İstanbul: Say Yayınları, (2022).
- Gölpınarlı, Abdülbaki. *100 Soruda Tasavvuf*. İstanbul: Gerçek Yayınevi, (1969).
- Kitab-ı Mukaddes. Tevrat-ı Şerif. İstanbul: Ser Ofset Basımevi, (1981).
- Kur’an-ı Kerim Meali (Elmalılı M. Hamdi Yazır). Konya: Haktan Yayınevi.
- Lavoisier, Antoine. “Traité Élémentaire de Chimie, présenté dans un ordre nouveau, et d’après des découvertes modernes”. Paris: Cuchet, Libraire, Erişim tarihi: 15.04.2012, (https://tr.wikipedia.org/wiki/Kimya_yasalar%C4%B1#)*.
- Renouf, Peter le Page. *Mısır’ın Ölüler Kitabı*, çev: Erhan Altunay. İstanbul: Onbir Yayınları, (2015).
- Şatıroğlu, Âşık Veysel. *Dostlar Beni Hatırlasın*. (Der: Ümit Yaşar Oğuzcan), Ankara: Özgür Yayın, (1985).
- Taslaman, Celal. “Din Felsefesi Üzerinden Entropi Yasası”. *M.Ü. İlahiyat Fakültesi Dergisi*. 30/1 (2006), 89-111. (?)
- Türkçe Sözlük 1. “Ezoterik”. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları, (1998).
- Von Struckrad, Kocku. *Western Esotericism: A Brief History of Secret Knowledge*. Londra: Equinox, (2005).